

ФОТОИЗЛОЖБА В БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ, ПОСВЕ- ТЕНА НА МЕГАЛИТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Ст.н.с. д-р Любомир Цонев, E-mail: Itsonev@abv.bg

Фотоизложба под заглавие “МЕГАЛИТИТЕ ПО ДНЕШНИТЕ БЪЛГАРСКИ ЗЕМИ – КАКВО ОЦЕЛЯ ДО НАЧАЛОТО НА ХХІ ВЕК (СТРАНДЖА, САКАР, ИЗТОЧНИ РОДОПИ)” бе представена във фойето на Централната сграда на БАН от 15 до 18 септември 2008г. Неин автор е Любомир Цонев, старши научен сътрудник в Института по физика на твърдото тяло „Акад. Г. Наджаков”, БАН.

От 2003 г. той издирва, заснема и описва съвременното състояние на мегалитните паметници в България. Силен тласък на този процес е дало сътрудничеството му с Димитър Колев и Веселина Колева (Институт по астрономия при БАН) и Антонио Сезар Гонзалес Гарсия (Мадридски университет, Испания). С обединени усилия учените са обходили над 80 долмена, два кромлеха и 1 менхир. Обектите не само са заснети фотографски, но са определени GPS координатите им, измерени са габаритите им, с компас е намерена ориентацията им спрямо хоризонта, а също така са отбелязани някои специфични особености. Така изследователите със съвременен

подход и средства са осъществили за пръв път своеобразен *скрийнинг* (общ преглед на мегалитите в съвсем къс срок). За някои обекти в интервала 2003-2008г. са направени по няколко посещения, което позволява да се следят промените им поради позитивна или негативна човешка намеса или поради разрушителните ерозионни сили, т.е. осъществен е и частичен *мониторинг* (редовно наблюдение върху еволюцията на обектите).

Целите на изложбата са няколко.

Основната нейна цел е да съобщи на публиката за споменатите материали и да покаже снимки от всичките обследвани обекти. Създадената *за пръв път база данни*, от една страна, подлежи на допълване с нови обекти, а от друга — предполага включване на нови данни за всеки един паметник (например, история на изследването му, находки при разкопките, ако са

провеждани, и т.н.). Тя дава на историци и археолози уникалната възможност за обобщения и анализ. Добре би било ако в близко бъдеще се отпуснат средства от институции и фондации, за да не се прекъсва работата. В късо време може да се обходят и регистрират и останалите обекти, вече открити от археолозите, а дори и да се открият нови обекти, с което базата данни да се доближи до максимално възможната изчерпателност и после да бъде само поддържана и осъвременявана. Посочено е, че в последните няколко десетилетия в Европа се разработва нов физически метод за датировка на долмени — чрез фотостимулирана луминесценция. Той би бил изключително полезен за нашата наука, понеже датировката на тези паметници е много трудна и твърде несигурна и спорна.

Мегалитите са паметнициотновокаменната, меднокаменната и бронзовата епохи. Разпространени са на доста места в Европа, Азия и Африка, но неравномерно. По тази причина България би трябвало да се гордее, че те съществуват и на нейна територия, датирани отпреди 3000 и повече години. Практически картината е нерадостна. Археолозите проявяват интерес към тях, но на приливи и отливи и с частичен обхват. Интелигентната публика практически не ги познава. Населението по места и иманярите непрестанно ги рушат.

Втората цел е да се привлече вниманието

на максимално широка културна и научна общественост към тези ценни реликви от предтракийския и началния тракийски период. Макар че това културно богатство се руши отдавна, но особено бързо през XX в., оказва се, че все още има достатъчно запазени мегалити, които могат да послужат дори за създаване на *археологични резервати* (Северен Сакар — около с. Хлябово; Централна Странджа — около с. Белеврен; Източни Родопи — между селата Плевун и Железино, Ивайловградско). Те са прекрасна база за огранотяване на публиката, за развитие на културен туризъм, адресиран към наши и чуждестранни посетители. Мегалитите имат и своеобразно силно естетическо въздействие, обогатяват планинския ландшафт в страната ни. Изложбата е замислена и като апел да се предприемат някакви усилия от институции, общини и кметства за запазване и поддръжка на оцелелите обекти.

На откриването на изложбата присъстваха около 50 души.

В самото начало присъстващите почетоха паметта на археолога Г. Китов с едноминутно мълчание.

После авторът обясни своите мотиви за работата по изложбата: да запази за поколенията поне снимки от съществуващите днес долмени, да помогне за тяхното реставриране, подходящо експониране и социализация в съгласие с общеевропейската практика за едно по-грижливо съхранение на културните паметници на континента.

Археоложката ст.н.с. Стефанка Иванова (АИМ БАН) поясни, че досега праисторията незаслужено остава извън вниманието на институциите, отговорни за културното наследство,

макар че има значителен научен и общокултурен потенциал. Интересно е, че авторите, макар и да не са специалисти-археолози, а физици, са сложили началото на една много полезна база данни, които са подходящо систематизирани и ще помогнат в изследователската работа по изясняване на хилядолетното наследство по нашите земи. Тълкуването на авторите е поднесено внимателно, като оставя пространство за други мнения, стимулира плодотворни дискусии.

Накрая ст.н.с. Страшимир Мавродиев (ИИЯЕ БАН) сподели възторга си от показаното и наблегна, че е нужно с всички достъпни средства да популяризираме и спасяваме това богатство, което носи ценна информация за нашето най-древно минало. Полезно би било материалът от изложбата да се издаде като албум за най-широк кръг читатели, а също така да се публикува и в подходящ интернет-сайт.

Чрез настоящата изложба БАН като цялостна институция подкрепи със своя авторитет най-широката популяризация, спасяването и реставрирането на подобен тип паметници. *Това не е първият, а поредният опит мегалитите да заемат най-сетне трайно полагащото им се място в древната културна история на днешните български земи.*

